

משרד החנוך והתרבות - המחלקה לתרבות תורנית

ג ל י ו נ ו ת ל ע י ו ן ב פ ר ש ת ה ש ב ו ע
ערוכים בידי נחמה ליבוביץ - השנה החשע-עשרה

ל ר ל ר (תש"ר)

"אברהם אוהבי"

ה פ ט ר ה

ישעיה מ' כ"ז - ל"ה; מ"א - א' - ט"ז.

הערה: לפסוק ראשון של מ"א בשאלת "אברהם או כרש" עיין גליון לך לך חשי"ס.
א. מ"ז א: מי העיר ממזרח צדק יקראו לחגליו.
ילקוט שמעוני ח"ב תתס"ט (תהלים ק"י)

מי העיר ממזרח. אמר ר' ראובן: ישנים היו עובדי אלילים מלבוא תחת כנפיו של הקבה"ו. ומי העיר לבוא תחת כנפיו? אברהם, שנאמר "מי העיר ממזרח". ולא תאמר לעובדי אלילים בלבד, אלא אף הצדקה היתה ישנה והעירה. כיצד? אברהם פתח לו פונדק והיה מקבל העוברים והשבים, שנאמר "ויטע אטל בבאר-שבע". אמר ר' אלעזר: מה הוא אטל? אכילה שתייה לינה. ד"א: "צדק יקראו לרגליו" - צדיקו של עולם מלווה כשבא לעשות מלחמה עם אמרפל וחבריו.

- (1) מי הוא לדעת המדרש הנושא בפ' "צדק יקראו לרגליו" ומי המוסא?
- (2) בשני שטחי פעולה הצטיין אברהם אבינו לדעת המדרש ושניהם נרמזים בפסוק זה. אילו הם והיכן הרמזים?
- (3) בשתי הוראות שונות נדרשת מלת 'צדק' לדעת ר' ראובן ולדעת בעל הד"א, אלו הן?
- (4) יצחק הינמן בספרו ידרכי אגדה"ע (ע' 155):
...אולם לא נמצא (מבין המדרשים) מי שפותר בכרס את הפסוק "מי העיר ממזרח צדק יקראו לרגליו".
(אע"פ שבין פרשנינו יש רבים המפרשים את הפסוק כמדבר בכרס) הסבר מה הסיבה לכך?

ב. מ"א ח"ז ואתה ישראל עבדי זרע אברהם אוהבי
 ס': אשר החזקתיך מקצות הארץ ומאציליה קראתיך
 ואומר לך: עבדי אתה בחרתיך ולא מאסתיך
 י': אל תירא כי אתך אני אל תחשע כי אני אלוהיך
 יאמצתיך אף עזרתיך אף תמכתיך בימין צדקי

רס"י ד"ה ואתה ישראל עבדי: ועלי יש לעזור לך, וסוף המקרא: "אל תירא כי אתך אני" כל צדקה לי חיבור הענין לפי פשוטו. ד"ה מקצות הארץ: מסא האומות.

רד"ק ד"ה אינך כגויי הארצות, כי עבדי אתה ואני בחרתיך להיות לי עבד - ולמה? שאתה "זרע אברהם אוהבי", שאהבני ודבק בי ויצא מתוך עובדי פסילים ואלילים.

ד"ה אשר החזקתיך: עבד במקום עתיד, כדרך הנבואות, ר"ל: אחזיק בך - להוציאך מהגלות.

ד"ה מקצות הארץ ומאציליה: מגדולי הארץ וממלכים קראתיך, סתמא מרסותם ולא יהיה בהם כח לעצור אותך.

1 x (1) היכן נגמרת הפניה ומתחילים דברי הנבואה לפי דעת רס"י ורד"ק?

(2) מקצות הארץ

יש מפרשים: מאור כסדים, אשר מסס לקח ה' את אברהם
 ויש מפרשים: ממזרים, כמו שנ' (הוטע י"א א'): ממזרים
 קראתי לבני

התוכל לנמק למה לא הלך רד"ק בדרכים אלה ופרט כאשר פרט?

(לך לך חס"ד)

ג. מ"א ח' זרע אברהם אוהבי.

בזכר. תורת הנביאים: א-לוהים לוקח את אברהם מביתו וארצו, מביאו אל ארץ שמבקש הוא "להראות" לו ו"מוליך אותו בכל ארץ כנען" (יהושע כ"ד) ואומר להיות מגנו (בר' ט"ו א') המונהג מתמסר לו באמונה (בר' ט"ו ז'), "הולך" לקול קריאתו (י"ב ד') עד לנסיון אחרון שבו אברהם נדרס להשיב את הבן שניתן לו ואברהם "הולך" טוב בשתיקה לעשות את המוטל עליו: מכאן יובן לנו מפני מה הנביא של תקופה מאוחרת (יטעיה מ"א ח') חוזר על אותו מאמר בעשרת הדברות ובזכירת דבורה על "אוהבי" א-לוהים לסמן בו את אברהם.

הסבר, מה הדמיון שרואה בזכר בין התנהגות אברהם בפרשתנו לבין התנהגותם של אוהבי השם שעליהם טרה דבורה?

ד. מ"א ח': ואתה ישראל עבדי יעקב אשר בחרתיך זרע אברהם אוהבי רט"י ד"ה אברהם אוהבי: שלא הכירני מתוך חולכתה ולמוד אבותיו אלא מתוך אהבה.

רד"ק ד"ה אברהם אוהבי: טאהבני ודבק בי ויצא מתוך עובדי פסילים ואילילים. ד"ה אברהם אוהבי: כי אברהם הוא ראש לאוהבי ה' בעבור שכבר בטח לבו בה' קודם ראותו הנסים שעשה ה'.

רמב"ם ספר המצוות מצוה ג': שצונו באהבתו יתעלה. וזה טעמו ונתבונן במצוותיו ומאמריו ופעולותיו עד שנסיגהו ונהנה בהשגתו בתכלית ההנאה, וזאת היא האהבה המחויבת... יצאת המצוה גם כן כוללת סנהיה קוראים לבני אדם כולם לעבודתו ית' ולהאמין בו, וזה, טאהב כשתאהב איש אחד, תספר בשבחיו ותרבה בהם וחקרא בני אדם לאהוב אותו, וזה על דרך מסל. כן כשתאהב אותו ית' באמת, כאמר הגיע לך מהשגת אמתו אתה קורא בלי ספק הסכלים והפתיים לדעת ידיעת האמת אשר ידעתו.

ולשון ספרי (דברים ו' ה') "ואהבת את השם אלוקיך בכל לבבך": אהבו על הבריות כאברהם אביך, שנאמר (בראשית י"ב) "ואת הנפש אשר עשו בחרן". ור"ל: כמו שאברהם מפני שהיה אוהב, שהעיד הכתוב (יטעיה מ"א ח') "אברהם אוהבי" וזה בעוצם השגתו קרא בני האדם להאמין בשם מרוב אהבתו, כן אתה אוהב אותו עד וחקרא אליו בני האדם.

- 1) במה רואה כל אחד בסוי אהבתו של אברהם ועל איזה פ' בפרשתנו הוא מסתמך?
- 2) התוכל למצוא בפרשתנו עוד רמזים לדעת הרמב"ם על פעולותיו של אברהם נוסף על הפסוק י"ב ה'.

ה. אברהם אוהבי:

השווה לדברי הפרשנים הנ"ל את דברי המתרגמים
 Luther: du Samen Abrahams meines Gellebten
 King James Version: Seed of A. my friend
 Version d'Osterwald: race D'Abraham que j'ai aime
 Zadoc Cohn (traduc. des mombres du rabinat francais 1906)
 Posterite d'Abr. qui m'aimait
 Buber: Same Abraham's meines Liebenden

הסבר מהו ההבדל העקרוני בין המתרגמים (סדרם לקבוצות!) ומה גרם להם לתרגם כפי שתרגמו.

כל הנחרים בך	ו. מ"א י"א הן יבוסו ויכלמו
אנשי ריבין	יהיו כאין ויאבדו
אנשי מצותך	י"ב תבקשם ולא תמצאם
אנשי מלחמתך	יהיו כאין וכאפס

הסבר את ההדרגה שבארבעת הנושאים: הנחרים בך, אנשי ריבין, אנשי מצותך, אנשי מלחמתך.

(להבנת ההבדל בין "ריב" ובין "מצה" עיין: בר' י"ג ז': ויהי ריב בין רועי רועי מקנה אברהם ובין רועי... כ"ו כ': ויריבו רועי גרר עם רועי יצחק לאמור לנו המים שמ' ב' י"ג: שני עברים נצו ויאמר לרוע: למה חכה רעך כ"א כ"ב: וכי ינצו אנשים ונגפו אשה...)